

ССРЭ-нің Министрлер Чөвүлелинде болгаш СЭКП Төп Комитетинде

Чуртка мал ажылын улам ыңай хөгжүдөр болгаш колхозчуларның, ажилчыннарның база албан-хаакчыттарның ажил-агыйларының мал ажылының продуктуларын күрүнеге ыяавыла дужаарының нормаларын кудуладыр талазы-биле хемчеглерин дугайында

(Уланчызы. Эгези I-ги арында). малдың нити баш санынын улам ыңайты өзүлдесиниң талазы-биле; эрткен ажил-агый чылында тарылга шөлүңү 100 гектар бүрүздүн нити дириг деңизи 12 центнерден эвээш эвес хаваннарны семиртип чемгерген колхозтарга төрүүр хаваннарның баш санынын болгаш хаваннарның нити баш санынын улам ыңайты өзүлдесиниң талазы-биле.

Ындыг колхозтарның ажылына кол кичээңгей өөр малдың шынарын экижеринче, малдың продуктулуун беддеринче болгаш мал ажылының продуктулуун беддеринче угланган турар ужурут деп санаар.

4. Бодунуң будурулгезин калбарканының күсели-биле сүтүнү нити продукциязын көвүдөдир болгаш мыйыстыг улут малдың баш санынын өзүлдесин хандылар сорулга-биле эң чоокку чылдарда мыйыстыг улут мал фермаларына инектерин баш санынын бот деңизи хоорай кавызынын районнарынын колхозтарына 60 чедир хуудан эвээш эвес, өске арктан районнарынын колхозтарына 50 чедир хуудан эвээш эвес, база Казахстаннын, Ортаақы Азиянын, Закавказьениң, Соңгу Кавказтын, Астрахань, Чкалов, Чита областар, Бурят-Моол АССР-ниң Солгаш Тыва автономнуг областын хову, чартык курут хову болгаш бедик дагылы районнарынын колхозтарына 40 чедир хуудан эвээш эвес бөдөн тургун дээш ол черлерин колхозтарына инектерин баш санын эң дүргөн көвүдөдирин сонгаарлатымас сорулга деп санаар.

Мыйыстыг улут малдың баш санынын талазы-биле планын инектерин баш санынын талазы-биле план күүсетингенде, чүгле ыңчан күүсетинген деп санаарын доктаадыр.

Инектерин баш санын эң дүргөн көвүдөдирин хандылар дээш чылдан өрү намытыг эр, кыс болдургаларын өстүрүп доруктарынын талазы-биле онаалдарынын районнарга болгаш колхозтарга чедирин республикаларын Министрлер Чөвүлелинде, облүүсүккомнарга база крайкүүсүккомнарга дагыр.

5. Комплекслиг механизация турда безин көдээ ажил-агыйның болгаш транспорттун хый-хый ажилдары, а ол ышкаш колхозчуларның хууда негелдерин дириг тыртат күш-биле эң боттуг хандыларынын талазы-биле ажилдар турбужа механизациянын өзүлдесин-биле чергелештир чылгы мал көдээ ажил-агыйда бодунуң ужуру-дузанын амгы уеде чидирген деп санап, чамдык удуртукчуларын чылгы мал ажылын ыңчаар көрүп турар чорунун шын эвес деп буруу шаар.

Чылгы мал ажылын хөгжүлдесинде кол сорулга малдың шынарын экижерин болуп деп санагышааи областарын крайларын болгаш республикаларын ажил-агый планнарына чылгы малдың баш санын өстүреринин талазы-биле онаалдар доктаадырын моон сонгаар амык чок деп санаар.

1954 чылдан эгелээш дириг тыртат күшке колхозтарнын негелдесин барымдаалат тургаш, чылгы малдың баш санынын талазы-биле онаалдарын районнарга болгаш колхозтарга чедир эргени республикаларын Министрлер Чөвүлелинде, облүүсүккомнарга болгаш крайкүүсүккомнарга тыпыр.

Аъттарын брактарынын чурумун дугайында ССРЭ-нин Улуском Чөвүлелинин болгаш ВКП/6/ТК-нин 1942 чылдын март 11-деги № 327 Доктаалынын 32 чүдүнү күш чок болдурар болгаш аъттарын брактарынын талазы-биле бүгү-ле күштүг болуп турар саавырларын болгаш айтышкыннарын эле көөрү ССРЭ-нин Көдээ ажил-агый болгаш белеткелдер министрствозунга хүлээдир.

6. 1954 чылдан эгелээш, областарын, крайларын болгаш республикаларын улус ажил-агый планнарына шарыларын баш санынын талазы-биле колхозтарга тускай онаалдар доктаатпас.

7. Инкубатор-куш ажылынын станцияларынын куш оглун боттандырынын болгаш ону колхозтарга садарын талазы-биле онаалдар доктаадырын күштүг болуп турар чурумун күш чок болдурар. Инкубатор-куш ажылынын станцияларынын колхозтарга куш оглун боттандырынын болгаш садарын талазы-биле онаалдарын олардын чыгыны, а ол ышкаш куш оолдарын колхозчуларга, ажилчыннарга болгаш албан хаакчыттарга

садарын барымдаалап республикаларын Министрлер Чөвүлелинде, облүүсүккомнар болгаш крайкүүсүккомнар бадылап турар кылдыр доктаадыр.

8. Чамдак колхозтар болгаш совхозтар кыш үезинде малдың бүгү баш санын чем-биле хандырбас, малдың баш санынын арып харыксыраар болгаш өлүп хораар чоруктарын болдуруп, колхозтарга, совхозтарга болгаш күрүнеге улуг каражаны чедирип турарын барымдаалаш, колхозтарда болгаш совхозтарда кышкы азыралга артып калыр малдың бүгү баш саны мал чемнери-биле болгаш кажаалар-биле бүрүн хандырынган турар хемчеглерин алырын ССРЭ-нин Көдээ ажил-агый болгаш белеткелдер министрствозунга, ССРЭ-нин Совхозтар министрствозунга, республикаларын Министрлер Чөвүлелинде, крайкүүсүккомнарга, облүүсүккомнарга, партиянын обкомнарына, крайкомнарына, райкүүсүккомнарга болгаш партиянын райкомнарына хүлээдир.

Чыл бүрү сентябрь — октябрьда малдын кышкы азырал-төвөөзүн колхозтарын болгаш совхозтарын мал чемнери-биле болгаш кажаалар-биле хандырынганынын хынааларын чорудар болгаш чемин немей белеткээр, мал чемнерин садып алыр, тудугларын болгаш кажааларын септелгезин доозар хемчеглерин алыр.

Чагяар болушкуннарын азы өске-даа чылдагаанарын уржуу-биле малдың баш санын чемнер-биле хандырбайн барган колхозтар болгаш совхозтар республикаларын Министрлер Чөвүлелинде, крайкүүсүккомнар болгаш облүүсүккомнарнын шиттирлерин-биле, а совхозтар талазы-биле—ССРЭ-нин Совхозтар министрствозунуң дужаалы-биле малдың чамдызын келир чылдын хүлээлгелеринге кириштир күрүнеге дужаарын чөпшээрээр, ыңчалза-даа төрүүр малдың баш санын бүрүк-биле хевээр арттырар болгаш дараазынын чылында коьдан малдың долдурлузанын хандылар. Оон-биле кады малдың баш санынын мал чемнери-биле хандырытмынаанынын чылдагаанарын харугда доктаадыр болгаш мал чемнери белеткээринин планыны күүсетимизин чоруктарын болдурган ажилдакчыларын, колхозтар талазы-биле—колхозтун даргасынын, МТС-тин хандырып турары колхозтар бөлүүнүн талазы-биле—МТС-тин директорунун болгаш район талазы-биле—райкүүсүккомнун даргасынын, совхоз талазы-биле—совхозтун директорунун харысалгалынын дугайында айтырыгы көөр.

9. Мал чемнерин күш-хүннеринге хуваап берип, мал олардыр оларларын тыпыс тургаш колхозчуларын малдың, күштүг болуп алырларын, оларын хуу өңүчүдө турар малдарын баш санын мал чемнери-биле хандырынга дуза көргүзүр чир-черин совет, партия болгаш көдээ ажил-агый органнына, колхозтарын удуртукчуларынга хүлээдир.

ССРЭ-нин Көдээ ажил-агый болгаш белеткелдер министрствозу инкубатор-куш ажылынын станцияларынын колхозтарга, ажилчыннарга болгаш албан-хаакчыттарга куш оолдарын садарын организаастаар.

Күрүнеин чор фондунуң ээле-вэн черлеринден, күрүнеин арга-ныч фондунуң черлеринден, курап болгаш казагыг оруктар дужаар диндиктерден, хоорайларын, ажилчын болгаш чайлаг суурларын черлеринден ажилчыннарын болгаш албан-хаакчыттарнын малдарын оларлар-биле болгаш сизин кезер шөлдөр-биле хандырынын чер-черин совет болгаш көдээ ажил-агый органнына хүлээдир.

Ындыг хостуг черлер чедишес болган таварылгада колхоз будурулгезин хандыры-биле холбашкан колхозтарнын кижигүнери эвес—көдээ ажил-агыйнын тускай эртемчилеринге, башкыларга, медицина ажилдакчыларынга болгаш өске-даа ажилдакчыларга колхоз-биле дугурушканын эзугаар оларын малдарын олардыр база сугуттарын тежээгеннин талазы-биле колхозтарын чарыгдалдарын шыныктырып турар. ыңчалза-даа сезонда бир инектен 150 рубльден ашпас төлө-вирге олар-биле хандырынын чөпшээрээр колхозтарга сүмелээр.

10. Колхозтарын, совхозтарын мал ажылынын база колхозчуларын, ажилчыннарын болгаш албан-хаакчыттарын бот өңүчүдө турар малдың ветеринар хандырылганын экижерин, а ол ышкаш мал ажылына ветеринар-санитарниң болгаш

эмнелгенин профилактик хемчеглерин чорударын ССРЭ-нин Көдээ ажил-агый болгаш б-леткелдер министрствозунга, ССРЭ-нин Совхозтар министрствозунга, республикаларын Министрлер Чөвүлелинде, облүүсүккомнарга болгаш крайкүүсүккомнарга хүлээдир.

Ветеринарны ам туруп турар албан черлерин четкилеринге немей 1954 чылда ветеринарны 60 хоорай эмнелгелерин, ажилчын суурларга 80 ветеринар-фельдшер пунктуларын, районнар аразынын 96 ветеринар-бактериологтур лабораторияларын, эът контролпонуң 246 станцияларын болгаш дезинфекциянын 275 отрядтарын ажилдар.

11. Ветеринар албан черлеринге садып алдыган автомашиналарын, мотоциклдерин болгаш велосипедтерин, аъттарын, эът дериг-херекселеринин болгаш оон-даа өске транспорт херекселеринин төлөвин өртке болгаш малдын өлүп хо-

Мал ажылынын продуктуларынын белеткелдеринин дугайында

1. Нитинин мал ажылындан колхозтарын орудугай чорун беддер болгаш малдың баш санын элвэн дүргөн өстүреринге база оң продуктулуун беддеринге эргежок чугула байдаларын тургузар сорулга-биле 1954 чылдан эгелээш мал ажылынын продуктуларынын күрүнеге ыяавыла дужаарынын гектар барымдалары доктаамал нормаларын чорудары эргежок чугула деп санаар.

ССРЭ-ге ыяавыла дужаалдарын гектар барымдалар доктаамал ортумак нормаларын доктаадыр:

бир гектардан эът (дириг деңизи) — 4 килограмм болгаш дүк — 520 грамм, эъттин, дүктүн болгаш үүрмек алгыларын ыяавыла дужаалдарын санаарын кудулаткан нормалар эзугаар чорудар; сүргүн оларнын кириштирбишкан, колхозтарга быжыгалаан 100 гектар чер шөлүңүң бургузунден (тараа тарыыр чер, оң иштинде садтар болгаш ногаалар; шынаалар болгаш оларлар) үүрмек кештер—4,2 кезек; колхозтарга быжыгалаан 100 гектар чер шөлүңүң бургузунден (тараа тарыыр чер, оң иштинде садтар болгаш ногаалар; шынаалар болгаш оларлар) үүрмек кештер—1,35 кезекти, бир гектардан сүтү—16 литрин;

тараа тарыыр бир гектар черден куш чуургаларын—17 борбакты, күрүнеге ыяавыла дужаар ристин болгаш тараанын 100 гектар тараа тарыыр чер бургузунге хамаарыштыр хаван кештерин—3,5 кезекти.

Мал ажылынын продуктуларын күрүнеге ыяавыла дужаарынын гектар барымдаларын принциптин шынгы ботандылар. Мал ажылын хөгжүдериң талазы-биле муракчы колхозтарга онаалдарын беддеринин хоралыг практиказын болдурбас. Бир районун хемчээлдеринге мал ажылынын продуктуларын дужаарынын гектар барымдалар чангыс нормазы күштүг болуп ужурут кылдыр доктаадыр.

Республикалар, крайлар болгаш областар аайы-биле колхозтар мал ажылынын продуктуларын күрүнеге ыяавыла дужаарынын гектар барымдалар доктаамал нормаларынын дугайында саналын эвилделешкен республикаларын Министрлер Чөвүлелинде-биле кады ай хуусаа иштинде чогадып кылгаш ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелинде бадыладыры-биле кирип кээрин ССРЭ-нин Көдээ ажил-агый болгаш белеткелдер министрствозунга хүлээдир.

2. Колхозтар брынза-быштакты күрүнеге ыяавыла дужаарынын чылдан эгелеп солуур болгаш брынза быштакты база хой сүдүнү садып алышынын күрүнеин садып алыр өртктерин. Эзугаар организаастарын ССРЭ-нин Аш-чем үлетпур барааннар министрствозунга хүлээдир, ол ышкаш брынза-быштакты болгаш хой сүдүн күштүг турар эквивалентилер эзугаар сүтүнү ыяавыла дужаалдарынын санына орнаштыр дужаар эргени колхозтарга тыпыс.

3. Мал ажылынын продуктуларынын ыяавыла дужаалдарынын талазы-биле эрткен чылдарын бүгү өрелерин 1953 чылдын январь 1-де турган байдалын эзугаар үндүр бижири.

4. Күрүнеге ыяавыла дужаалдар эзугаар дужаар турар эътке, сүтке болгаш дүкке дараазында ортумак белеткел өртктерин доктаадыр:

а) эът — ортумак деңгилдеги

раарына удур, озалдашкын-биле күрүнеге ыяавыла төлөвилерг страхованиениң талазы-биле төлөвилелдерден 15 хуулуң шилчидишкыннерин күсели-биле төлээр эргени ССРЭ-нин Көдээ ажил-агый болгаш белеткелдер министрствозунга, республикаларын Министрлер Чөвүлелинде, крайкүүсүккомнарга болгаш облүүсүккомнарга тыпыс.

12. 1954 чылдан эгелээш улус ажил-агыйнын материал-техниктиг хандырылганынын планнарына ветеринар албан черлеринге күрүнеин ыяавыла төлөвилерг страхованиениң талазы-биле төлөвилерден 15 хуулуң шилчидишкыннерин күсели-биле чорутунар турар ветеринар эмнелгелеринин, амбулаторияларын болгаш өске-даа бажынарнын тудуунга тудуг материалдарында аңгылап бээрин ССРЭ-нин Күрүнеге болгаш ССРЭ-нин Көдээ ажил-агый болгаш белеткелдер министрствозунга хүлээдир.

II. Мыйыстыг бода малдың болгаш хойнун бир килограмм дириг деңизи дээш—1 рубль 50 копейк, эъттин хаваннарынын—3 рубль 20 копейк, дагааларынын болгаш дагаа оолдарынын—5 рубль, индейкаларынын—6 рубль, өдүркертеринин болгаш кастарынын—4 рубль, күрүнеге дужаар турар бора тоолайлар кештери дээш күштүг болуп турар өртктер эзугаар чедир төлөвилер биле кады бора тоолайларынын—1 рубль 20 копейк;

б) сүт (базис үстүг)—бир литрге—55 копейк, бир килограмм ам саржаг—9 рубль болгаш хайндырган саржаг—12 рубль;

в) дүк—1 класстын 1 килограмм чинге дүгү дээш 28 рубль 20 копейк (арыг дүк 42 хуу үнгенде), 1 класстын чартык чинге дүгү дээш—18 рубль 40 копейк (арыг дүк 45 хуу үнгенде), чакы чартык кадыг дүк дээш—13 рубль 30 копейк (арыг дүк 52 хуу үнгенде) болгаш кадыг дүк—9 рубль 53 копейк.

Ростов областын, Ставрополь крайын болгаш Киргиз ССР-ниң колхозтарына чугуумаан дүктен үнген арыг дүктү күштүг турар планын нормалар эзугаар дүктүн күрүнеге ыяавыла дужаар планынын күселедесинге кирип санап турар чурумнары 1954 чылда хевээр артырар.

5. Бо доктаа-биле көрдүңгөн чөп бедиткен өртктер эзугаар III болгаш IV кварталдарда продуктуларын күрүнеге ыяавыла дужаалдарынын талазы-биле хүлээлгелер санына кириштир дужаатынган эътти, сүтү болгаш сүт продуктуларын, ол ышкаш чыл хүлээлгелерин 60 хууундан ашыр дужаатынган дүктүг бүгү хевирлерин дужаар үези хамаан чокка 1953 чылда төлөп бээрин доктаадыр.

6. Олардаларынын болгаш семиртилгенин соонда элвэн таарымчалыг хуусааларда ыяавыла дужаалдар талазы-биле мал дужаар арганы колхозтарга бээр сорулга-биле ыяавыла дужаалдар эзугаар 1954 чылда колхозтарын чыл нормаларында хуу-биле (хаван элденде аңгыда) күрүнеге эът дужаарынын дараазындагы календарлыг хуусааларын доктаадыр: I кварталда—20 хуу, II кварталда—15 хуу, III кварталда—20 хуу болгаш IV кварталда—35 хуу.

Казах ССР-ниң мал ажилдык районнарына, Дагестан АССР-ниң, Горно-Алтай автономнуг областын, Якут АССР-ниң, Тыва автономнуг областын дагылы районнарына, Бурят-Моол АССР-ниң, Красноярск крайын, Омск, Томск, Тюмень, Иркутск болгаш Читя областарын сонгу чүк болгаш демир оруктан ырак районнарына ыяавыла дужаалдар талазы-биле эът дужаарынын хуусааларын: II кварталда—40 хуу, III кварталда—60 хуу кылдыр доктаадыр.

Эъттин ыяавыла дужаалдарынын санына кириштир хаван элден дужаалды дараазында хуусааларда чорутунар ужурут: I кварталда—30 хуу, II кварталда—15 хуу, III кварталда—15 хуу, IV кварталда—40 хуу.

7. Машина-трактор станцияларынын болгаш чемнер будуруннин талазы-биле тускайыктык станцияларын ажилдааны дээш эът болгаш сүт-биле натура төлөвилерин онаалдарын 1953 чылдан эгелеп бадылаар.

МТС-теринин болгаш тускайыктык станцияларын колхозтар-биле дугуруштырган керээлеринде хуусаалар-

га удур, озалдашкын-биле күселе-тинген ажилдар дээш эът болгаш сүт-биле натура төлөвилерин онаалдарын 10 хуу кудуладыр.

Шынааларын болгаш оларларын ажыглаарына доктарлыг янзы бүрү чүүлдерин тура тыртарынын, арыглаарынын, кургадырынын, ол ышкаш биче продуктулуг шынааларын болгаш оларларын аңдарынын талазы-биле ажилдарын кылганы дээш бо ажилдарын күселекенин соонда ийги чылдан эгелээш үш чыл дургузунда колхозтар эът болгаш сүт-биле натура төлөвилерин дең кезиктеп киририн доктаадыр.

8. Күрүнеин өзүп турар херекелдерин хандылар сорулга-биле чоңу атыш-чем продуктулары-биле, чиник болгаш аш-чем үлетпүрүн чиг-эт-биле хандырынга пландан ажыр дужаарынын болгаш чижек садып алышыктын өртктерин эзугаар садып алышыктын чуруму-биле мал ажылынын продуктуларын белеткээринин туруп турар системазын күрүнеин чангыс-ай садып алышыктын системазы-биле солдуу эргежок чугула деп санаар. Колхозтардан мал ажылынын продуктуларын күрүне садып аларда колхозтар-биле белеткел организацияларын чарган керээлерин эзугаар чорудар.

Мал ажылынын продуктуларын күрүнеге садып алышынын дараазындагы чурумун болгаш негелделерин доктаадыр:

а) күрүнеге садып алышыктын дараазындагы ортумак өртктерин эзугаар чорудар:

эът—ортумак деңгилдеги мыйыстыг бода малдың болгаш хойнун бир килограмм дириг деңизи дээш—4 рубль 10 копейк, эъттиг хаваннарынын—7 рубль, аал куштарынын элден—8 рубль 50 копейк;

сүт (базис үстүг)—бир литрге дээш—1 рубль 20 копейк, ыңчаарга Москва болгаш Ленинград хоорайларын сүт берип турар районнарына, ол ышкаш Соңгу Кавказтын болгаш Крымнын Мурнуу эриктеринин курорттарына бир литр дээш—1 рубль 50 копейк;

куш чуургазын—он борбак дээш—5 рубль;

брынза-быштак 40 хуу болгаш оон бедик үстүг—бир килограмм дээш—7 рубль.

Алгы-кештин чиг-эдин колхозтарга белеткел өртктеринин будун чартык хемчээлде-биле төлөп бээр. Октябрь 1-ден май 1-ге чедир үештинде саткан сүт дээш, Москва болгаш Ленинград хоорайларга, база ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелинде бадылаан данызын эзугаар үлетпур төптөринге болгаш Соңгу Кавказтын база Крымнын Мурнуу эриктеринде курорттарга сүт берип турар районнарынын садып алыр өртктеринин хемчээли 20 копейк, а ыңчаарга арктан районнарга—базис үстүг бир литр сүт дээш 10 копейк акша негелдесин төлөп бээр.

II кварталда садып турар мал болгаш аал куштары дээш садып алыр өртктерге дараазында хемчээлде акша негелдесин төлөп бээр:

мыйыстыг бода малдың болгаш хойнун бир килограмм дириг деңизи дээш—1 рубль, хаваннарынын болгаш аал куштарынын—1 рубль 50 копейк;

б) саткан эът, сүт, мал саржаа болгаш куш чуургазы дээш үүрмектен садар үлетпур барааннарын 100 рубльге саткан продуктуларын үезинин 100 рубль бургузун барымдаалап үлетпур барааннарын—автомашиналарын, оларын артык кезектерин, автотриплеттерин, электромоторларын, ыяшты, чуга болгаш сорттуг демирин, шиферин, кадаларын, сүт дамчыдылганын хоорайларын болгаш будурулге база ажил-агый ужуру-дузанын өске-даа үлетпур кылгыларын херектел кооперацияларын дамчыштыр колхозтарга садар.

Күрүнеин садып алышкын чуруму-биле саткан сүт болгаш мал саржаа дээш колхозтарын күзүнүн эзугаар үстүнде айткан үлетпур барааннарынын орнунга үүрмектен садар өртктер эзугаар концентраттынган чемнерин (жымхтар, шиккиди, холуксаалыг чемнер) садар.

Москва, Ленинград хоорайларга, эвилделешкен республикаларын найсылалдарына, область, край болгаш республикалар төптөринге, Соңгу Кавказтын болгаш Крымнын Мурнуу эринин курорттарына тыртпаан сүт берип турар районнарын колхозтарына саткан бир литр сүт бургузун дээш бир-бир килограмм чемнерин;

ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелинде бадылаан данзы эзугаар өске-даа үлетпур төптөринге тыртпаан сүт берип турар районнарын колхозтарына саткан бир литр сүт бургузун дээш 750 грамм чемнерин;

үлетпур саржаа кылыр болгаш баштак кылыр районнарын колхозтарына саткан бир литр сүт бургузун дээш 300 грамм чемнерин.

1953 чылда күрүнеге эът, сүт болгаш куш чуургалары дужаарынын талазы-биле чыл хүлээлгелерин күселек колхозтар болгаш хуу ажил-агыйлар-биле ыяавыла дужаалдардан ажыр дужаатынган продукцияз дээш санажылгаларын мал ажылынын продуктуларын күрүнеин садып алырын бо доктаалда доктаатынган негелделерге чорудар.

Айтылган продукция дугайында ол ышкаш 1953 чылдың III болгаш IV кварталдарынын хүлээлгелеринге кириштир ыяавыла дужаалдар эзугаар мурнууда дужаатынган продукция талазы-биле санажылгаларын бир айлан орай эвес хуусаада чорударын белеткел организацияларынга хүлээдир.

Күрүнеин садып алышыктын эзугаар дужаатынын турар мал дээш колхозтарга оларын күзүнүн биле өске үлетпур барааннарын орнунга садып алышыктын талазы-биле дужаатынган малдын үезинин 7 хуузу хемчээлде чиге эттэн хөмү, көктөп даараан кылгыларын болгаш хөм идикти садар. Бо таварылгада ыяавыла дужаалдарга дужааган малдын кезин кирип сана-вас.

Орнажылганын күштүг турар эквиваленттерин эзугаар күрүнеге ыяавыла дужаалдарынын санына кириштир: үүрмек болгаш хаван кештеринин орнунга улуг алгы-кештерин, улуг болгаш хаван кештеринин орнунга үүрмек алгы-кешти, улуг болгаш үүрмек алгы кештеринин орнунга хаван кештерин дужаар эргени колхозтарга тыпыс.

Улуг болгаш үүрмек алгы кештерин орнунга хаван кештерин дужаарын күрүнеге дужаарына кирер улуг болгаш үүрмек алгы-кештерин санында 50 хуу чедир хемчээлге чорудар;

в) белеткел организациялары-биле керээлде эзугаар колхозтар күрүнеге эът дужаарынын тывыскан хүлээлгелеринден алып турар санын хемчээлдерге эътти садып турар таварылгада күрүнеге эът дужаарынын талазы-биле колхозтарга тывыскан хүлээлгелерде көрдүңгөн санында 30 хуу ажыр саткан эът дээш оларга садып алышкын өртктеринге 20 хуу хемчээлдег негелделерин төлөп бээр.

Күрүнеге сүт болгаш куш чуургалары дужаарынын талазы-биле колхозтарга тывыскан хүлээлгелерде айткан санында 50 хуу ажыр сүт болгаш куш чуургалары сатканы дээш колхозтарга ол ышкаш негелдесин база төлөп бээр.

Колхозтар болгаш хуу ажил-агыйлар күрүнеин садып алышкын чуруму-биле дүк сатканда пландан ажыр эрте дужаап турар дүктү төлөринин күштүг турган негелдесин болгаш чурумун хевээр артырар;

г) күрүнеин садып алышкыннарын эзугаар эът болгаш дүк садарына керээлде чарган колхозтарга квартал иштинде керээ эзугаар дужааза чогуур ол продуктуларын садып алышкын өртктеринин 30 хуу хемчээлинге авсанга квартал санында берип турар;

д) белеткел организациялары-биле садып алышкын чарган керээлде эзугаар мал ажылынын продуктуларын колхозтарын садарын: эътти—дужаалдар талазы-биле квартал хүлээлгелери сүтү—ай хүлээлгелери күселе

ССРЭ-нің Министрлер Чөвүлелинде болгаш СЭКП Төп Комитетинде

Чуртка мал ажылын улам ыңай хөгжүдөр болгаш колхозчуларның, ажылчынарның база албан-хаакчыттарның ажыл-агыйларының мал ажылының продуктуларын күрүнеге ыяавыла дужаарының нормаларын кудуладыр талазы-биле хемчеглерниң дугайында

(Улаңчымы. Эгези 1—2 арныннарда) ажыл-агый болгаш белеткелдер Министрствозунга дагзыр.

10. Күрүнең эт болгаш сүт садып алышкынын чорударын ССРЭ-нің Аш-чем барааннар үлетпүрүнүн Министрствозунга, дүк садып алышкынын ССРЭ-нің Көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер Министрствозунга, куш чуургалары садып алышкынын Центросоюзка хүлээдир.

Күрүнең мал болгаш сүт садып алышкын аппаратынын санын болгаш штадын, сүт хүлээп ап турар пунктуларда ажылдап турар штат чок чылдырыкчыларын сүтүң штаттыг чылдырыкчылары-биле содуур апаар деп чүвени бодавшаан, куш-ажыл төлевириниң системаның бир ай хуусаада тус-тус бадылаарын, садып алышкынын талазы-биле инспектор аппаратын организаастаарын, белеткел аппаратынын ажылдакчыларынын материалдык сонуургалын бедидерин ССРЭ-нің Курпланга, ССРЭ-нің Сан Министрствозунга болгаш ССРЭ-нің Аш-чем барааннар үлетпүрүнүн Министрствозунун этидип бээр организацияларын күселди-биле, мал болгаш сүт садып алышкынын талазы-биле чарыгдаларын болгаш оругаларын хереглел кооперациялары ССРЭ-нің Министрлер Чөвүлелиниң 1952 чылдың июль 7-де №№ 3070 болгаш 3071 доктаалдарын өзүгаар чорудар.

Күрүнең эт болгаш сүт садып алышкынына хереглел кооперацияларын организацияларын контрагентилерге эгелер кириштирер эргени ССРЭ-нің Аш-чем барааннар үлетпүрүнүн Министрствозунга тыпсыр.

Мал ажылының продуктуларын күрүне садып алышкынын талазы-биле белеткел организациялары болгаш колхозтар-биле керээлдерин күрүнеде контролорун ССРЭ-нің Көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер Министрствозунун органинарына хүлээдир.

11. Күрүне садып алышкынын чорудуруму-биле дужаап турар ажылчынарның болгаш албан-хаакчыттарның ажыл-агыйларына бөдүүн хары болгаш концентраттан чөмөр садып алышкынын негелдерин дугайында саналын ССРЭ-нің Министрлер Чөвүлелине бадыладыр-биле бир ай хуусаа иштинде кирип кээрин ССРЭ-нің Аш-чем барааннар үлетпүрүнүн Министрствозунга болгаш ССРЭ-нің Көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер Министрствозунга хүлээдир.

12. Улуг-улуг хоорайларның болгаш үлетпүр төптөрүнүн чонун хандыраарына сүт дужаап турар колхозтарга сүтүг мал ажылының хөгжүдэзин экижидер сорулга-биле Москва хоорайы долгандыр 150 километр зонада турар районнарның колхозтарын, Ленинград хоорайы долгандыр 100 километр зонада турар районнарның колхозтарын, ССРЭ-нің Министрлер Чөвүлелиниң бадылаан данызын өзүгаар өске хоорайларны болгаш үлетпүр төптөрүн долгандыр турар районнарның колхозтарын ситени күрүнеге ыяавыла дужаарындан 1953 чылдан эгелеп хостаар.

13. Ыяавыла дужаалдарының болгаш күрүне садып алышкынын чорудуруму-биле алган сүтү тыртырганын соонда саржа кылар заводтардан болгаш сепаратор салбырларындан узун ап каапкан сүтү (тыркан сүтү) колхозтарга даразындагы саннарга эгидип бээрин ССРЭ-нің Аш-чем барааннар үлетпүрүнүн Министрствозунга хүлээдир.

14. Колхозтарга Союзживконтарының урелиг малдар тардарын 1954 чылдан эгелеши ол малдарын садып ап турар колхозтар урелиг малдың бир килограмм дириг деңизи дээш

ортумак деңгилдеги мыйыстыг улуг малды, хойларны болгаш өшкүдөрү база эъттиг кондициялыг хаваннарны күрүнең белеткел пунктуларына даразында хемчээлдерге тус-тус дужаарының негелдеринге чорутуварын доктаадыр: элита класстын мыйыстыг улуг малы, хойлар болгаш өшкүдөр дээш—2 килограмм, бирги классты дээш—1,7 килограмм, ийги классты дээш—1,5 килограмм эъттиг малды болгаш элита-класстын хаваннары дээш—2 килограмм, бирги классты дээш—1,8 килограмм болгаш ийги классты дээш—1,5 килограмм эъттиг хаваннары.

Урелиг кунап инектерни болгаш тогду хойларны урелиг малдар талазы-биле күштүг турар өрткелер өзүгаар аш-биле Союзживконтардан садып алыр эргени колхозтарга база тыпсыр.

Урелиг малдарын сөөртүрүнүн, белеткелдерин болгаш колхозтарга садылаарынын талазы-биле белеткел өрткел болгаш чарыгдаларын ССРЭ-нің Көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер Министрствозунга эгидип бээрин ССРЭ-нің Сан Министрствозунга хүлээдир.

ССРЭ-нің Сан Министрствозунга дугурушканын өзүгаар эъттиг малдарга орнаашкын кылдыр колхозтарга урелиг малдар садырынын чорудуруму ССРЭ-нің Аш-чем барааннар үлетпүрүнүн Министрствозунга-биле кады бир ай хуусаада доктаадыр ССРЭ-нің Көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер Министрствозунга хүлээдир.

15. Инкубатор-куш ажылынын станциялары 1954 чылдан эгелеши колхозтарга, колхозчуларга болгаш өске-даа хереглелдерге куш оолдарын олар 2 дагаа оолдары дээш—3 дагаа чуургаларын, 2 өрдүк азы индейкалар оолдары дээш—4 дагаа чуургаларын, 2 кас оолдары дээш—5 дагаа оолдарын, азы чуургалар орнунга орнаылганын күштүг турар эквивалентилерин өзүгаар эт дужаар негелделерге садырын доктаадыр.

Инкубатор-куш ажылынын станцияларынын ажаалдазын күрүне бюджетинге алыр. Инкубатор-куш ажылынын станцияларын акшаландыраарын эвилелешкен республикалар бюджеттеринин айы-биле доктаадыр.

Доруктуруп үндүргөн куш оолдарынын бүгү санындан 20 хуу чедерин ажылчынарга, албан-хаакчыттарга болгаш өске-даа хереглелдерге күштүг турар өрткелер өзүгаар ашга садыр эргени инкубатор-куш ажылынын станцияларынын директорларына тыпсыр.

16. Бора тоолуң ажылын хөгжүдөрүн болгаш бора тоолуң кештерин күрүнеге дужаарына колхозтарның, колхозчуларның, ажылчынарның болгаш албан-хаакчыттарның сонуургалдыг чорудуруму бедидерин-биле аларына дужаап турары кештерин аш-биле төлээринин болгаш күштүг турар чорудуруму өзүгаар аш-чем болгаш үлетпүр барааннары бээринин орнунга дужаакчыларын күрүнең өзүгаар дужаатынган бири сөртүң ийи кештер азы II болгаш III сорттарын 3 кештер санынга дужаакчыларын негелдезин өзүгаар сөртка болгаш ассортиментге хемчээли дүгүлүп турар эттеп каан азы булуп каан бир кешти күштүг турар күрүне өрткелерин өзүгаар чиг болгаш эттеп каан (булуп каан) алгыларын өрткелерин ыгалын төлөвшаан, бээр.

17. Хой кыргылдазынын пунктуларындан районнун белеткел складтарына азы өрткел чанынын (пристаныны) хүлээп алыр пунктуларына чедир 25 километрден ырак чеге дүк чедир бергени дээш колхозтарга төлөп бээр.

Дүк чедир бергени дээш төлөврин ССРЭ-нің Көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер Министрствозунун мал ажылынын чиг-единин болгаш өлүк белеткелдеринин талазы-биле Бүгү-эвилел катжыжыкынын саарылга чарыгдалдарынын күселди-биле автомобиль транспорту-биле чүктер сөөртүрүн чангыс ай тариф өзүгаар чорудар.

18. 1954 чылда мал ажылынын продуктуларынын белеткелдеринин болгаш күрүнең садып алышкынын планын даразындагы саннарга бадылаар: эт—дириг деңиз-биле—4.100 мун тонна, сүт—14.300 мун тонна, куш чуургалары—4.290 миллион борбак, дүк—230 мун тонна.

Мал чеми культуларынын таразын болгаш эътти күрүнеге дужаарынын талазы-биле колхозтарның

хүлээлгелеринин күрүнедезинге кириштир оларның күрүнеге дужаап турар дүтүн кири санаарынын чорудуруму ССРЭ-нің Министрлер Чөвүлелиниң 1951 чылдың май 25-те № 2167 доктаалы-биле доктаатынганын хевээр артырар.

19. Эт курлавырларын көвүдөдир сорулга-биле мал семиртинге 1000 мун тонна концентраттанган чөмөрни, оон иштинден: ССРЭ-нің Совхозтар Министрствозунун болгаш ССРЭ-нің Көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер Министрствозунун совхозтарына—300 мун тонна, ССРЭ-нің Аш-чем барааннар үлетпүрүнүн Министрствозунун мал семиртир ажыл-агыйларына 100 мун тонна болгаш колхозтарга 6000 тоннаны 1954 чылда неместир үндүрүп бээрин көөрүн ССРЭ-нің Курпланга хүлээдир.

ССРЭ-нің Көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер Министрствозунга ССРЭ-нің Аш-чем барааннар үлетпүрүнүн Министрствозунга-биле кады колхозтарга садыры-биле үндүрүп бери турар концентраттанган чөмөрни районнар айы-биле үлөп хуваар.

Концентраттанган чөмөргө орнаары-биле күрүнеге мал болгаш куш дужаап турар колхозтарга, совхозтарга чөмөрнү мону барымаалап үндүрүп бээр: мыйыстыг бола малдык болгаш хойнуң бир центнер дириг деңизинге—4 центнерин, хаваннарның болгаш куштарның бир центнер дириг деңизинге—5,5 центнер концентраттанган чөмөрни.

Бо доктаалдын 18 чүүлү-биле бадылатынган эт белеткелдеринин болгаш күрүнең садып алышкынын планынга кириштир киридилдерин даразындагы үнер дөстөрүн өзүгаар 1954 чылдың бириг чартык чылында дириг деңиз-биле 100 мун тоннадан эвээш эвээ эътти дужаатырарын хандыраарын ССРЭ-нің Көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер Министрствозунга, ССРЭ-нің Совхозтар Министрствозунга болгаш ССРЭ-нің Аш-чем барааннар үлетпүрүнүн Министрствозунга

хүлээдир: тараага орнаарынын санынга кириштир база ССРЭ-нің Аш-чем барааннар үлетпүрүнүн Министрствозунун системазы-биле концентраттанган чөмөрни совхозтарга немей үндүрүп бээринге, малды одарладып семиртир тургаш деңизин немей өстүреринге кириштир.

20. Хуу ажыл-агыйлардан эъттин, дүктүн болгаш куш чуургаларынын ыяавыла дужаалдарынын нормаларын кудулатканы-биле база бо продуктуларын күрүнең садып алыр чангыс-ай системазын доктаатканы-биле холбаштыр 1953 чылда ыяавыла дужаалдар талазынга белеткелдер планы бадылаар: эт—1.787 мун тонна, сүт—6.980 мун тонна болгаш куш чуургалары—3.757 миллион борбак; 1953 чылда күрүнең садып алышкын талазы-биле белеткелдер планын: эт—608 мун тонна, оон иштинден ийги чартык чылда—564 мун тонна, сүт—2.440 мун тонна, оон иштинден ийги чартык чылда—2.241 мун тонна, куш чуургалары 1953 чылдың ийги чартык чылында—143 миллион борбак.

21. Мал ажылынын продуктуларынын ыяавыла дужаалдарынын болгаш күрүнең садып алышкынын 1953 чылга доктааткан планынын чугаа чокка күрүнедезинге хемчеглер алырын ССРЭ-нің Көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер Министрствозунга, ССРЭ-нің Аш-чем барааннар үлетпүрүнүн Министрствозунга, Центросоюзка, черчерин партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органинарына хүлээдир.

22. Областар, крайлар болгаш республикалар айы-биле 1954 чылда эт, сүт, куш чуургалары, дүк болгаш алгы-кеш чиг-единин белеткелдерин болгаш күрүнең садып алышкынын планын хуваар дугайында саналын 1953 чылдың ноябрь 1-ге чедир ССРЭ-нің Министрлер Чөвүлелине кирип кээрин ССРЭ-нің Көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер Министрствозунга дагзыр.

III.

Колхозчуларның, ажылчынарның болгаш албан-хаакчыттарның ажыл-агыйларының мал ажылынын продуктуларынын күрүнеге ыяавыла дужаалдарынын нормаларын кудуладыр дугайында

1. Колхозчуларның, ажылчынарның болгаш албан-хаакчыттарның ажыл-агыйларынын күрүнеге ыяавыла дужаалдарынын күштүг турар чыл нормаларын чингедир болгаш оларны даразында хемчээлдерге доктаадыр:

а) эътти—колхозчунун ажыл-агыйындан дириг деңизи-биле чылда 30 килограмм;

б) колхозчунун, ажылчынын болгаш албан-хаакчыттын ажыл-агыйында бар турар бир инектен дужаар сүтү:

Архангельск, Брянск, Великие Луки, Владимир, Вологда, Воронеж, Горький, Иваново, Калинин, Калуга, Кемерово, Киров, Кострома, Крым, Куйбышев, Курган, Курск, Ленинград, Молотов, Москва, Новгород, Новосибирск, Омск, Орел, Пенза, Псков, Ростов, Рязань, Саратов, Свердловск, Смоленск, Тамбов, Тула, Тюмень, Ульяновск, Чкалов, Челябинск болгаш Ярославль областтарга, Алтай, Краснодар, Красноярск болгаш Ставрополь крайларга, Башкир АССР-ге болгаш Татар АССР-ге чылда 110 литр;

Амур, Астрахань, Иркутск, Калининград, Сталинград болгаш Томск областтарга, Приморск болгаш Хабаровск крайларга, Коми АССР, Марий АССР, Мордов АССР, Удмур АССР болгаш Чуваш АССР-ге, Украин ССР, Белорус ССР, Казах ССР, Латвия ССР, Литва ССР, Молдав ССР, Карел-Фин ССР болгаш Эстон ССР-ге—чылда 100 литр;

Узбек ССР, Грузин ССР, Азербайджан ССР, Киргиз ССР, Таджики ССР, Армян ССР болгаш Туркмен ССР-ге, Грозный обласка, Кабардин АССР болгаш Соугу-Осетин АССР-ге чылда 80 литр;

Сахалин болгаш Чита областтарга, Дагестан АССР, Бурят-Моол АССР болгаш Якут АССР-ге, Тыва автономнуг обласка—чылда 60 литр.

Тунгужун төрөөн инектен сүтүң ыяавыла дужаалдарынын нормаларын чылдың бириг чартында чартык кезин чингедир;

в) колхозчунун ажыл-агыйындан дужаар куш чуургалары:

Украин ССР-нің Винница, Ворошиловград, Днепродзержинск, Житомир, Запорожье, Каменец-Подольский, Киев, Кировоград, Николаев, Одесса, Полтава, Сталино, Сумы, Харьков, Херсон болгаш Чернигов областтарына, Краснодар болгаш Ставрополь крайларга, Ростов обласка, Кабардин АССР-ге—чылда 100 санынги;

Грузин ССР, Азербайджан ССР, Молдав ССР болгаш Армян ССР-ге, Алтай крайга, Астрахань, Воронеж, Грозный, Кемерово, Куйбышев, Курган, Курск, Крым, Новосибирск, Омск, Томск, Тюмень, Саратов, Сталинград болгаш Ульяновск областтарга, Татар АССР болгаш Соугу-Осетин АССР-ге—чылда 75 санынги;

Белорус ССР, Литва ССР, Латвия ССР болгаш Эстон ССР-ге, Волинский, Дрогобыч, Закарпат, Измаиль, Львов, Ровно, Станислав, Тернополь болгаш Черновиц областтарга, Украин ССР-ге, Брянск, Великие Луки, Владимир, Горький, Иваново, Калинин, Калуга, Киров, Кострома, Москва, Молотов, Орел, Пенза, Рязань, Смоленск, Свердловск, Тула, Тамбов, Челябинск, Чкалов болгаш Ярославль областтарга, Башкир АССР, Дагестан АССР, Марий АССР, Мордов АССР, Удмур АССР болгаш Чуваш АССР-ге—чылда 50 санынги;

Узбек ССР, Казах ССР, Киргиз ССР, Таджики ССР болгаш Туркмен ССР-ге, Амур, Архангельск, Вологда, Иркутск, Калининград, Ленинград, Новгород, Псков, Сахалин болгаш Чита областтарга, Красноярск, Приморье болгаш Хабаровск

крайларга, Бурят-Моол АССР-ге—чылда 30 санынги;

г) колхозчунун, ажылчынын болгаш албан-хаакчыттын ажыл-агыйында бар турар хой бурзундан дужаар дүктү:

Ставрополь крайга, Астрахань, Грозный болгаш Ростов областтарга—чылда 1100 грамм;

Украин ССР-нің Винница, Ворошиловград, Днепродзержинск, Житомир, Запорожье, Каменец-Подольский, Киев, Кировоград, Николаев, Одесса, Полтава, Сталино, Сумы, Харьков, Херсон болгаш Чернигов областтарына, Узбек ССР, Молдав ССР, Киргиз ССР, Туркмен ССР-ге, Краснодар крайга, Крым болгаш Сталинград областтарга—чылда 900 грамм;

Грузин ССР, Азербайджан ССР, Армян ССР-ге, Саратов болгаш Чкалов областтарга—чылда 750 грамм;

Алтай болгаш Краснодар крайларга, Воронеж, Иркутск, Кемерово, Куйбышев, Курган, Новосибирск, Омск, Томск, Ульяновск, Челябинск болгаш Чита областтарга, Татар АССР, Башкир АССР болгаш Бурят-Моол АССР-ге—чылда 600 грамм;

Таджик ССР-ге, Курск, Пенза, Тамбов болгаш Тюмень областтарга, Дагестан АССР, Кабардин АССР, Мордов АССР болгаш Соугу-Осетин АССР-ге—чылда 500 грамм;

Украин ССР-нің Волинский, Дрогобыч, Закарпат, Измаиль, Львов, Ровно, Станислав, Тернополь болгаш Черновиц областтарына, Брянск, Калуга, Орел, Рязань, Свердловск, Смоленск болгаш Тула областтарга, Марий АССР, Удмур АССР болгаш Чуваш АССР-ге—чылда 400 грамм;

Белорус ССР, Литва ССР, Латвия ССР, Эстон ССР-ге, Великие Луки, Владимир, Горький, Иваново, Калининград, Калинин, Киров, Кострома, Молотов, Москва болгаш Ярославль бастарга база Тыва автономнуг обласка—чылда 300 грамм; Карел-Фин ССР-ге, Приморье, болгаш Хабаровск крайларга, Амур, Архангельск, Вологда, Ленинград, Новгород, Псков болгаш Сахалин областтарга, Коми АССР болгаш Якут АССР-ге—чылда 200 грамм.

Колхозчуларның, ажылчынарның, албан-хаакчыттарның болгаш өске-даа хамаатчыларның ажыл-агыйларынын эътти, сүтү, дагаа чуургаларын болгаш дүктү күрүнеге ыяавыла дужаалдарынын бо доктаал-биле доктаатынган нормаларын 1953 чылдың ийги чартындан эгелеп күштүг болдуруп чорударын ССРЭ-нің Көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер Министрствозунга хүлээдир.

Колхозчу өрөгелерин эъттин, сүтүн, куш чуургаларынын болгаш дүктүн ыяавыла дужаалдарынын бо доктаал-биле доктаатынган нормалар-биле деңизерге күштүг турар турар элээн чик нормаларлыг областтарга, крайларга болгаш республикаларга айткан продуктуларын ыяавыла дужаарынын күштүг турар нормаларын хевээр артырар.

Өг-бүлезинин тус-тус кежигүннери колхозта доктаатынган күш-хүннеринин минимумун эрткен чылда чөптү чылдаган чокка ажилдап албаан колхозчуларнын ажыл-агыйларына эъттин, күрүнеге ыяавыла дужаалдарынын нормаларын 50 хуу бедидер.

Көдээ черде болгаш чылга суурларда чурттап турар болгаш хуу өңчүзүнде малдыг ажылчынарның болгаш албан-хаакчыттарның, устывыш, балык артельдеринин болгаш инвалидтер кооперациязынын артельдеринин кежигүннеринин ажыл-агыйлары, участок черлиг болза, колхозчу өрөгелерге доктааткан чорудуруму болгаш нормаларын өзүгаар эъттин күрүнеге ыяавыла дужаалдарына кириштирер.

1953 чылдың июль 15-те үчөттүн саннары өзүгаар хуу өңчүзүне малды чок турган колхозчуларнын ажыл-агыйларын эт дужаалдарындан 1953 чылдың ийги чартында хостаар болгаш 1954 чылда эт дужаалдарына кириштирбес.

2. Хуу ажылы тараачын ажыл-агыйларын болгаш чангыс-чангыс устывыштыгларын ажыл-агыйларын эъттин, сүтүң, дагаа чуургаларын болгаш дүктү күрүнеге ыяавыла дужаалдарына күштүг турар нормаларын өзүгаар кириштирер.

3. Чаа нормаларын өзүгаар санаан бо продуктуларын дужаар талазы-биле хүлээлгелеринде дашкар ду-

жааган эт, сүт, куш чуургалары болгаш дүк дээш, база садып алышкынын чорудуру өзүгаар күрүнеге саткан продукция дээш колхозчуларын болгаш өске-даа хамаатчыларын ажыл-агыйлары-биле санажырын белеткел организацияларына хүлээдир.

4. Колхозчуларын, ажылчынарнын, албан-хаакчыттарын, хуу ажылдыкларын болгаш өске-даа хамаатчыларын ажыл-агыйларын хой, өшкү кештерин күрүнеге ыяавыла дужаарынын болгаш өске-даа хамаатчыларын эгелеп хостаар.

Хоорайларның болгаш ажылчын суурларның чурттакчыларын сүтүң күрүнеге ыяавыла дужаалдарындан 1953 чылдың ийги чартындан эгелеп хостаар.

5. Колхозчуларын, ажылчынарнын, албан-хаакчыттарын ажыл-агыйларын болгаш өске-даа хамаатчыларын ажыл-агыйларын өшкү болгаш төвениң баш санындан дүктү күрүнеге ыяавыла дужаалдарындан база ол ышкан Кыдыкы Селугу-чүктүн районнарында колхозчуларын болгаш өске-даа хамаатчыларын ажыл-агыйларын дүктү күрүнеге ыяавыла дужаарындан 1953 чылдан эгелеп хостаар.

6. Колхозчуларын болгаш өске-даа хамаатчыларын ажыл-агыйларынын бринза-сырын күрүнеге ыяавыла дужаалдарындан 1953 чылдан эгелеп куш чок болдуруп болгаш бринза-сыры база хой судун садып алырын күрүнең садып алыр өрткелерин өзүгаар организаастаарын ССРЭ-нің Аш-чем барааннарынын үлетпүрүнүн министрствозунга хүлээдир.

Бринза-сырын болгаш хой судун күштүг турар эквивалентилерин өзүгаар сүтүн ыяавыла дужаалдарынын орнунга дужаар эргени колхозчуларга болгаш өске-даа хамаатчыларга тыпсыр.

7. Мал ажылынын продуктуларынын күрүнеге ыяавыла дужаалдарынын талазы-биле бүгү-ле өрөни колхозчуларын, ажылчынарнын болгаш албан-хаакчыттарын ажыл-агыйларындан 1953 чылдың январь 1-де турганы-биле үндүр бижир.

8. Эъттин, куш чуургаларын, дүктү болгаш хаван кежини күрүнеге ыяавыла дужаалдарындан бир күн хостаарлар:

а) өг-бүлезинин кежигүннери ажыл-агыйнын составында санатылып турар, Совет Армияда, Шеригдалай флотунда азы ССРЭ-нің Иштик херектер министрствозунун кызыгаар болгаш иштик шериглеринде чингени албанда турар колхозчуларын ажыл-агыйларын болгаш колхоз кежигүн эвээс ажыл-агыйларын бир эвээ шериг албанынның өг-бүлезинде 8 хар чедир урууларды кадайындан азы незинден аныгда, оон өске куш-ажыл шыдаар кижилер артаан болза;

б) өг-бүлезинин составында Ада-чуртун дайынынң I азы II бөлүктөрүнүн инвалид турар хамаатчыларын ажыл-агыйларын, бир эвээ өг-бүлезинде бир куш-ажыл кылып шыдаар кижилер болгаш 16 хар чедир урууларлыг болза;

в) өг-бүлезинин составында Ада-чуртун дайынынң I азы II бөлүктөрүнүн инвалидтери бар болгаш өг-бүлезинин кежигүннеринде куш-ажыл кылып шыдаар ийи кижилердин хамаатчыларын ажыл-агыйларын бир эвээ 16 хар чедир назылыг 5 болгаш оон хөй уруулары бар болза;

г) өг-бүлезинин составында дайынын болгаш куш-ажылдын инвалидтеринин I болгаш II бөлүктөрүнүн инвалидтери бактап турар өске-даа ажыл-агыйларга ыяавыла дужаалдарынын нормаларын чартын чингедир, а ол ажыл-агыйларда куш-ажыл кылып шыдаар кижилер чок болза, ыяавыла дужаалдарындан бүрүн хостаар.

Куш-ажылдын инвалидтеринге чингелдерин оларнын составында бактап турар, хелезиленир ажылга чорудан болгаш куш-ажылдын инвалидтер апарган, социал хандырылга органинарындан инвалидтер I азы II бөлүккө кирген хамаатчылардыг ажыл-агыйларга тыпсыр.

(Улаңчымы даразында үнер).

Герман Демократтыг Республика—бүгү Германиянын тайбынга ынакшылдыг күштеринин чөлөңгижи

(Герман Демократтыг Республиканын тургустунганан бээр 4 чыл болганын)

СССР-нин Министрлер Чөвүлелинин Даргазы Г. М. Маленковтун бо чылдын август 22-де бодунуң чугаа-зынга демделгенин өзүгаар алырга, Германия амгы үедө бодунуң төөгүзүндө эң харысалгалыг уени чурттан эрттирип турар. Герман улустуң мурнунда—агрессия күштеринин планнарын үзөр, бодунуң национал чангыс-эвин катап тургузар, Германияны тайбынга ынакшылдыг демократтыг күрүне болдуруп деп төөгүдүг сорула туруп турар.

Германия бир-ле болза, Европага тайбынны болгаш аймыл чок чорукту быжыглаарынын эң чугула факторларынын бирээн, бир-ле болза, чаа агрессиянын кол европейж одаа оолу берип болду.

Тайбынны болгаш демократиянын күштери, оң иштинде Герман Демократтыг Республика база чангыс-ай, тайбынга ынакшылдыг Германияны тургузарына хан-даммырыдан сонуургалдыг турда, боюн эрге-чагыргалар болгаш оларын океан ындагы ээлер Германияны мөңгези-биле чарылдырарына, оң барын талакы кезин Европага чаа дайыннын плацдармы болдурууна идегелди ажы-биле кылды турар.

Сентябрың 6-да парламент сонгудаларына держилдедиң, нүгүлдүң, кара-туразында чоруктарың дузаы-биле чедип алдыңар, боюн бундестагыңдын составында Аденауэрнин бөлүүнүң—барын герман болгаш америк монополистеринин, империалистеринин агентураларынын— күштелишкени герман улустун кырында диргелген аймылдын кайы хире улууң тодаргай көргүзүп турар. Тайбынны болгаш демократиянын эң каржы дайынына—капитал ээлерин, адаң шеткери фашист идегеттер Барын Германиянын чүгле экономикасында эвес, харын политиктиг амьдыралында база бодунуң тергилдедиң быжыглап алганар. Ол болза, чангыс-ай болгаш тайбынга ынакшылдыг Германия дээш чагтай тура-сорукуг неместеринин демиселин аажок бергедедиң, герман агрессиянын дагын төртүңүлгенин аймылын чоошукталган.

Германиянын салым-чанынга бүгү кижил төрелгетен ычангаш хан-даммырыдан сонуургалдыг. Бүгү-нүгү аймыл чок чорукту амьдыралды айтырынын шиттирледиң немец улустун баар оруундан хамааржыр дээрзин кижил төрелгетен билди турар.

«Тайбынга ынакшылдыг Совет Эвилелинин туруп турары-биле чергелешти тайбынга ынакшылдыг Германиянын туруп турары Европага чаа дайыннын болдунар аргазын чок кылып, Европага хан төктүшү-күннеринге төңчүң салып база европейж чурттарын делегей империалистеринин куаданар чоруун болдунар аргажок кылып турар дээрзинге чигинишкенин туруп шыдавас» деп И. В. Сталин бижээң.

Герман улус бодунуң хой чүс чылдардагы төөгүзүң дүргүзүңда оң төрөң чурту хостуг, демократтыг болгаш тайбынга ынакшылдыг күрүне болган турарын күзеп келген. Бөдүүн неместерин ол күзелдерин улуг Гете бодунуң үезинде «Фауста» деп чогаалыңа кайгамчык улуг күш-биле илереткен. Оң бижээңи болза:

Ынак хостуг черимни, хостуг улусуң чүсүң зумуң.

Ылап күштүг чырык кылдыр көөрүмде.

Төнмөс, дошкун демиселге чуртталгазың

Төлдөр, оолдар, кырганнар-даа эрттириңер.

Ыңчалза-даа ол чагаай күзелдерин боттандырынын боттуг аргалары херек кырында чүгле чоокта чаа, Совет Армияны гитлержи Германияны чылча шапканын болгаш 1949 чылдын октябрь 7-де Герман Демократтыг Республиканы тургустунганын ачызында тыптың келген. Герман Демократтыг Республика

болза, бүгү герман улустун демократия болгаш тайбын дээш демиселин оң чөлөңги болгаш идегелди болур дээрзин бодунуң догуннап келгенин чылдарынын дүргүзүңда көргүскен.

Герман Демократтыг Республика чуртунуң тайбын, демократтыг үндениге катап тургустунгалыг дээш демисели бодунуң кол сорулгаларынын бирээң кылдыр дораан-на тургускан. ГДР-нин Улус палатазынын болгаш чазанын, Германиянын Социалисттиг чангыс-ай партиязынын, республиканын өске-даа бүгү демократтыг партияларынын болгаш организацияларынын ажыл-чорудулгазы ынаар ууланган.

Германиянын чангыс-эвин боттандылар, нити герман чазакты тургузар, база Германия-биле тайбын керээзин чогаадып кылыр сорула-биле нити Германиянын тургустунула чөвүлелин тургузар дугайында саналды Аденауэрге ГДР-нин премьер-министри О. Гротеволь 1950 чылдын ноябрьда-ла кириген. Германиянын чангыс-эвинин дугайында айтырыгы шиттирлери-биле катышкан чөвүлелинги чорудар деп саналды барын герман парламентге ГДР-нин Улус палатазы болгаш чааза 1952 чылдын чүгле эезинге чедир безин алды катап кириген.

Германияны дагын катыштырар айтырыгын талазы-биле чаа саналдардыг чагааны ГДР-нин Улус палатазынын төлээлери 1952 чылдын сентябрьда бундестагың даргазын Элерске тывскаң.

Германияны дагын катыштырарынын болгаш оң-биле тайбын керээзин чарар айтырыгын талазы-биле Чөөн болгаш Барын Германиянын неместеринин аргазына дугуржуктарын чедип алырыга белегин ГДР-нин Министрлер Чөвүлели 1953 чылдын июльда тускай шиттиринге база дагын илереткен. Ол хемчеглерин чугаалажып көөрү-биле нити герман чөвүлелинги эң кыска хуусаанын иштинде чылдырарын ГДР-нин чазаса саналдаң.

Германиянын бүгү-нүгү хостуг сонгудаларын чорударыңдыг белекелдин дораан кылып эгелээр ужуруг тур-нитти герман чазакты Барын Германиянын парламентизинде калы тургузар деп саналды Улус палатазы бо чылдын августун төңчүзүңде база дагын кириген.

Иштики герман салдыгы долу хемчээге катап тургузарын, бүгү неместерин аргазына, Германиянын ийи кезектеринин аргазына ажылагай, политика болгаш культура харылзааларын быжыглаарын ГДР оралдажып келген болгаш оралдажып-даа турар.

ГДР-нин саналдарын болгаш ап чоруткан хемчеглерин бүгү Германиянын чоңунуң эң калбак массалары бир үн-биле деткип турзажок, боюн чазак оларны даңгаар-ла хүлээвейи келген.

Боюн эрге-чагыргалар бо айтырынга айтылганы 1951 чылда-ла Трумэннин тускай дузалакчызы америк монополист Гарриманнын аскында алганар, Гарриман ычан «Германияны дагын катыштырар дугайында Чөөн Германияны чазаса-биле барын герман чазактын кандыг-бир чугаалажышкынына барын-чүк күрүнелеринин сонуургалы чок» деп меделгезиң.

Герман Демократтыг Республика чангыс-ай, тайбынга ынакшылдыг Германияны тургузарын чедип алдынаан, Барын Германиянын реимитаризациязына улур, чурттуң демократиязы дээш чайгылыш чок демисели чорудуп турар.

Герман Демократтыг Республика бодунуң бүгү девискээринде бүгү-ле монополияларны болгаш концернерин, помещиктерин чер-ээлдедери, бүгү-ле милитаристиг, фашисттиг партияларны болгаш организацияларны бүрүн ууткааш, тайбын,

демократтыг хөгжүлдениң оруунда быжы-биле туруп алган. Оон-биле кады Герман Демократтыг Республика болза, барын герман болгаш океан ындагы империалистеринин Барын Германиянын девискээринге милитаризми дагын төртүңдүреринче ууланган политиказын үргүлчү сойгаландыр илередип, ГДР-га болгаш кожа-хелбээ чурттарга улур даштык империалистерин болгаш боюнча адаан негечилеринин бүгү-ле чимзеишкенин сойгаландыр илередип турар. Герман улустун база тайбынны болгаш демократиянын лагеринин бүгү чурттарын тайбынны болгаш аймыл чок чоруун үрээр дээш, америк болгаш барын герман дайын кыпсыкчаларынын организациязын, июнь 17-де Берлинге болган фашисттиг чөңгээ бүгүденин сагыш-сеткилинден утундурбаан.

Ол чөңгээниң буурап дүккени—ГДР-нин өзүп турар күчү-шудалынын болгаш чаа Германия дээш демиселге оң чоңунуң чангыс-эвинин херечилели болган.

Тайбын экономикаын бүгү хемчеглер-биле хөгжүдөр дугайында Герман Демократтыг Республиканын могаг чок ажылы база-ла бүгү Германиянын тайбынга ынакшылдыг күштерин быжыглаарыңче ууланган. Ол болза, бүгү герман улустун, оон аас-кежиктиг, хамаарышпас келир үезинин эрге-ажыктарына таарыштыр чорутунуп турар. Герман Демократтыг Республика бодунуң туруп келгениниң 4 чылдарынын дүргүзүңда бо талазы-биле улуг чедикчиликтерин чедип алган. ГДР-га үлетпүр бүдүрүлгезинин хемчээли 1952 чылда оң дайын мурнундагы хемчээлин бодун чартык катап ажырган шак ол фактыны чугаалаарга-ла четчир.

Германиянын Социалисттиг чангыс-ай партиязынын ТК-ның болгаш Герман Демократтыг Республиканын чазанын чоңунуң амьдырал денелин бедилеринге болгаш бүгү нигител амьдыралын улам демократчыларынче ууланган чаа уула-кратчыларын 3 ай мурнунда хүлээп алганы чаа Германиянын тургузуш-кунуна кайгамчык улуг ужуру-дузалыг болган. Германиянын Социалисттиг чангыс-ай партиязынын ТК-ның 15-ки пленумунун резолюциязында чаа улганышкын болза, оон-биле кады тайбын күштерин быжыглаар болгаш Германияны дагын катыштырарынын херэң бурунгаарларды деп улуг национал сорулганы база салып турар деп чугаалап турар.

Бо кыска үениң дүргүзүңда чедип алдыңар чүүлдерин түннелиң үндүрбүшөөң, Германиянын Социалисттиг чангыс-ай партиязынын ТК-ның бири секретары Вальтер Ульбрихт «Чаа улганышкын чүң бергенил» деп бодунуң чүүлүңе ажылчыларын болгаш тараачыларын чедип алышкынынын ачызында, база хамыктын мурнунда, Совет Эвилелинин ак-сеткилдиг дузалачызынын ачызында ГДР-нин чоңунуң хандыргазын экижидеринин аргазы бар алганар деп демделген турар. Бо үениң дүргүзүңда ГДР-же зыттын кинир сөөртүлгези барык үш катап, саржагың—үш ажыг катап, хөвөң-саазын пөстерин—барык бодун чартык катап улгаткан болгаш оон-даа өскө. 1953 чылдын ийги чартында ГДР-га бараан саарылгазы бо чылдын баштайгы чартында дөмей-лээрге 30 хуу бедир. Республиккада ажылчыларын элэң хой категорияларын ажыл төлөйер бедил, өрткөтерин чигелдизи чорутунган. Тараачынар, ус-дарганнар болгаш оонак бүдүрүлгэ ээлери күрүнөдөн улуг дузалачыны алганар. Чуртталга тудуушкунунуң хөгжүлдениңе болгаш оон-даа өскөлөргө немей 600 миллион маркаларын үндүргөн.

Герман Демократтыг Республика демократтыг лагеринин бүгү чурттары-биле найралдыг харылзааларын болгаш кады ажылдажылганы үргүлчү быжыглавышаан, бүгү Германиянын тайбынга ынакшылдыг күштеринин чөлөңгижи олон шыныктырып турар. Аденауэрнин бөлүүнүң агрессия политиказынын уржуу-биле Барын Германия чөөн-даа, барын-даа талакы кожалары-биле бодунуң харылзааларын доктаамал чигилденип турда, Герман Демократтыг Республика бүгү-ле тайбынга ынакшылдыг чурттар-биле политика болгаш экономика талазы-биле найралдыг харылзааларын быжыглаарын күзеп турар. ГДР-нин даштык садынын хемчээлин чүгдө 1953 чылда безин эрткен чыл-биле деңизерге 33 хуу улгатырары көрдүнгөн. ГДР-нин парлалгазынын медээлел турарын өзүгаар алгаш хөргө, өзүлденин ол темпизи Совет Эвилели-биле садыг харылзаазынын хөгжүзүңүн ачызында, херек кырында дыка бедэң турар. СССР-биле дыка өскөн садыг харылзааларыңдан аягында, Герман Демократтыг Республика болза, сыйлыг садыг харылзаазын Кыдат Улус Республика, Польша болгаш Чехословак республикалар-биле, Венгрия, Болгария, Румыния, Албания-биле болгаш Корей Улус-Демократтыг Республика-биле тургускулаң. Бо чурттар-биле садыг харылзаалары бот-боттарына найралдыг дузалачы шынар-байдалдыг болуп турар.

Чангыс-ай, хамаарышпас, демократтыг болгаш тайбынга ынакшылдыг Германияны тургузар дээш демиселин херээңге кайгамчык улуг дузаны болгаш деткичени Герман Демократтыг Республика СССР-ден, совет улустан ап турар. Совет Эвилели ГДР-га чүгле калбак экономиктиг дузаны көргүзүп турар эвес. Ол болза, Герман улусту барын чүктүң империалисттиг күрүселеринин чимзеишкенинден быжы-биле камгалавышаан, бүгү делей аргазына герман улустун эрге-ажыктары дээш чайгылыш чок демисежин турар. Совет Эвилелинин туружунуң дайынналчак көргүзүү болза, август 20—22-де Москвага болган совет-герман чугаалажышкынынын түннелинде кылдыңар дугуржуктар болуп турар. Ол төөүлүг документалер бүгү герман улустун, база тайбынны болгаш демократиянын бүгү лагеринин изиг чүүлүнүшкүңүн алган. Берлинге болган митингге ГДР-нин премьер-министри О. Гротевольдун демделгезини өзүгаар алырга, дайыннын уржуктары-биле холбашкан, ГДР-нин сая-экономиктиг хүлээлгелерин чигедиринин талазы-биле Совет чазак биле чедип алдыңар дугуржуктарың ачызында ГДР 13 миллиард ажыг маркаларын камнап ап шыдаар.

ГДР-нин чангыс-ай болгаш тайбынга ынакшылдыг Германияны тургузарына салдыңар бүгү-ле эгелээшкенин Совет Эвилелинин долу деткимениң ап турар дээрзин герман улус бүзүрөөң. Харын-на оң ужурунда Герман Демократтыг Республика бүгү Германиянын тайбынга ынакшылдыг күштеринин чөлөңгижи болуп турар, аңаа бүгү талакы деткимени болгаш дузалачыны көргүзүңер Совет Эвилели бодунуң хүлээлгези кылдар санап турар.

Чангыс-ай, демократтыг Германияны тургузар дээш немец патриоттарын демисели тийелгеге чедирер ужурулуг: Европаның тайбынга ынакшылдыг бүгү улустары аңаа сонуургалдыг болгаш оң дээш герман улус-биле кады демисежин турар.

А. ШАТИЛОВ.

Дыт чөңпези эмге хереглээр үнелиг чүүл

Арга-эзимнерлиг черлерге чораш көргө, дыттын унарында болгаш оон төштеринде чекпелер чартык төгөрүк хевирлиг апарган тургулаар.

Ону кижилер шаандан-на тура эскербей, аңаа-ла бир чүве кылдыр көрүп чорааннар. Шынында ол дээр-ге, эң үнелиг эм болур. Ону чымырда эки, багай шынарлыг ылгап билри чугула. Эки шынарлыг чекпенин дашты чидиг хүрең болгаш шала кара-хүрөң-даа болгулаар. А ону чара тырткаш көөр болза, ак болгаш сыйбаарга чымчак, хоюг болур.

Хөй чылдыр болган тудум-на чекпе улам улгандыр болгаш оон иштики кезээ шуут-ла кара-сарыг кылдыр хуулбушаан, чекпе боду ыяшталы хээр. Ол эм составына таарышпас болган ужурунда ону чыгбас.

Медицина бүдүрүлгелери чекпелден агарачыныг кислотаны болгаш агарачыныг чүүл-бүрү эмиерин бүдү-

руп үндүрүп турар. Оон кылган эм-биле эң ылангыя туберкулёзтан аарыг кижилерин дүне деридер чоруун эмээр. Ол ышкыш чекпенин картын үлетпүр өрт өжүрөр көвүктелер чүүлдер кылырынга ажыглап турар.

Оон аңгыда дыттар уунда, эң ылангыя өрт болган черлерде дыттарын уунда кара, ак-хүрөң кылган кара-хүрөң өңүг, үрүмек быланнаш кадыг чуктар бар болур. Ол база-ла үнелиг продукция болур. Чекпени болгаш чукту чыырынын тускай техниктиг айтышкыны бар болгаш тайылбыр ажылын белтелек организациялары чорулар.

Райполарнын баштаар черлери хамаатыларын ортузунга бо үнелиг чүүлдерин чыып белеткээш садарынын улуг ужуру-дузалыгын непертеридир хүлээлгелиг.

В. АФАНАСЬЕВ,
Центросоюзтун Омск базанын бараан эргелекчизи.

Мал чөми белеткөөрин ыңчаар көрүп болбас

Бай-Тайга районун колхозтары эрткен чылдын иитинин мал ажылы хөгжүдөр планын күлге чедир күүседир эвес, харын ажыр күүседир аргалар бар турган. Ону чедип алырынга шаптык болган чүүлдер болза, нитинин малыга четчир сананы мал чөми белеткеш шыдаанында болган. Бо чылдын база-ла ол чанчыл хөвээр болуп, район мал чөми белеткээр планын чүгдө 50 хуу күүсеткен.

Четпестерин кол чылдаганы болза, чамдык колхозтарын баштаар черлери ол чугула ажылы ийги чергениң айтыры кылдыр көрүп, МТС-тин механизаторларынын көргүзүп турар дузаларын үнелеп көрбөзүңдө болур. Чижээ, «Тийелге» колхоз кескен сиңигин чүгдө үштүң бир кезин сараатпап алган болгаш МТС-тин чорудуп берген бо-

ду чоруур сиңен кезер машинаын дун-хүн иштинде халас тургускан. Мал чөми белеткээр бригадалагы быжылгаан 20 кижиден чүгдө 7—8 кижиле ажылдап, харын чамдык чангыс-даа кижиле ажылга үнелиг барып турган чүүлдер бар. Күш-ажылдын организацияшкыны кошканы-биле колхозтун күш-ажыл кылып шылдар 200 ажыг хире кижилери минамун күш-хүнүн күүсетпези, колхозчулардан Сержи, Каращ, Сенден олар колхозтун кандыг-даа ажылыга шуут киришпей турар.

Мал чөми белеткээр бригадалыг бригадир Суңдуй-оол сиңен шөлдөринге хаая баар болгаш күш-ажылы чөп организацияшкын турда-колхоз баштаар черин даргазы эш Адыг кандыг-даа хемчег албайн турар.

Г. ДМИТРИЕВ.

Парлатышмаан чагааларның изи-биле

Кызыл көлдө районда «Бай-Булуң» колхозтун даргазы Домбаалан колхозтун ногаа тарыыр эки шынарлыг черин бодунуң кара-туразы-биле ында шахта ажылчыларына берипкенинден колхоз бо чылын ногаа дүжүдүнүн талазы-биле кандыг-даа орулга чок болуп турарын шүгүмчүлөөң чагааны редакция алган.

Хынап көргөш, хемчег алыры-биле ол чагааны редакция СЭКП-нин Кызыл райкомунче чоруткан.

«Бай-Булуң» колхозтун эрткен чылдарда ногаа дүжүдүнүн эң эки черлери болуп турган участогун Домбаалан бодунуң туразы-биле

шахта ажылчыларына берипкенин болганын барымдалаш, партия райкомунун бюрозунга бо айтырыгын чугаалашкан.

Ажылчыга ээ-харысалга чоктаңып, багай ажылдап турган Домбааланың колхоз даргазында дүжүрер дугайында айтырыгын колхозчуларын нити хуралына чугаалажырын бюродан тускай шиттирин үндүргөш, районун көлдө ажыл-агый болгаш белеткелдер эргелдиге айтышкыны берген деп СЭКП-нин Кызыл райкомунун секретары эш Ензак «Шын» солун редакциязынга дыңнаткан.

Харысалгалыг редактор Д. О. БЕГЗИ.

Бичии уругун кижизидилгезинин болгаш чурумунун дугайында чуну билип алырыл

Баштайгы айлардан эгелээш бичии уругун амьдыралын тускай чурум өзүгаар тургузар херек. Уругту чөмигеринин, удударынын, агарлардырынын болгаш чууруун шатин доктаадыр болгаш ону шыгышты сагың. Шөк ындагы чурумуң тургусканда уругтар эки чөмиер, дүргөн удуучул апаар, эки дорууг өвөр. Бичии уругту доктаатыңгы шактарда чөмиерер ужурулуг.

Төрүтүңге-ле үш ай чедип турар эмгир уругну дун-хүн дүргүзүңда 7 катап чөмиерер. 3-тен 6 ай чедип уругну дун-хүн дүргүзүңда 6 катап, 6 айдан 10 ай чедип уругну дун-хүн 5 катап, бир хардан өрү уругларын дун-хүн 4 катап дараалаштыр чөмиерер. 6 ай эрткен соондан эгелээш бичии уругну шопулак-биле чөмиерерге өөредир херек. Шыдамчак кылдыр чанчыктырып өөредир чугула. 8 ай эрткен соонда уругну аякка чөм ижеринге өөредир херек, а 10 ай эрткенде булка, хлеб, котлет — кадыг чөми чымчаткан, аңаа бээр.

Будун чартык чыл четкен уругну баштайгында хоюг чөми, а оон соонда суук чөми боду-ла чөмиерип турар кылдыр өөредир ужурулуг. Бот чөмиеринин оон чөми кичээңгейин хаара тудар болгаш чөмиерер хөвүн экижидер. Дүштеки чөм мурнунда агаарлап ойнаар хостуг шөлөңи бичии уругга бээр. Уруг дүргөн уйгуурааш, эки улдузун дээш шимзеңгир эвес оожум чугаа үезинде, ылангыя чыктырыктааштыг эвес чырыкка ону удулуп өөредир чугула.

Бичии уругну өңейлеп, чугаалап тургаш, холга салып удулуп болбас. Удуурун мурнунда ону дүрүткен херээ чок. Эң-не бичизинден эгелээш бичии уругну арыг-сиңиг болгаш шөвергин чорукка чанчыктырып өөредир чугула. 6-7 айлар эрткен соонда уругну торшокке олуртуп өөредир херек. А ийи дугаар чылында бичии уруг ичелээрде боду дилеп турар кылдыр өөредир ужурулуг.

Ада-иелер! Бичии уругнуң иштики ак чөргөктерин, платези үргүлчү-ле кургаг, арыг, холдары, арыг арыг-шөвер болзун дээш, ол думчук аржымдыг турзун дээш сагыш салыңар. Бичии уруг чунарында болгаш экиндирип чуурунда кортпазың дээш ону эң-не кичээңгейлиг кылдыр чугула. Кончут соок суг-биле чүп болбас, изиг ваннага база олуртуп болбас, сугну улуг саарышкын-биле кудуп болбас, бичии уругнуң карактарың саваң кирбезиң дээш кичээңгей салыңар. Бичии уругну бодунуң тускай аржымы турар. Бичии уругларны кижизидеринин чоруунга ада-иелер элэң алдадалдарын кылып турар чүүлдер бар. Чүл дизе, оларны кижизидер дугайында чамдык ада-иелер хаая сагыш салып турар болгаш чугула хемчеглерин үргүлчү эвес боттандырып турар.

Ада-иелер! Шын чурум болгаш доктаамал чөмиерилге, өй-тап уйгу база арыг агаар болза, бичии уругнуң калдын-быжыглаарына арганы берип турар. Арыг-шөвер болгаш корум-чурум бичии уругну эң-не бичезинден эгелээш сиңиг, шөвергин чорукка база чурумга кижизидип турар. Бичии уругга кичээңгей салыр, ону эргелдир, аңаа шыдамык, кызымак чорук болза, кажан-даа эки түңнелди бээр.

Тыва областың санитар чырыдышкын бажыны.

Бо чылдын август 30-ден сентябрь 9-ка чедир Лейпцигке бүгү-делегейин чанчыл болган ярмарказы эрткен. Солагай талакы чурукта: ярмаркада совет автомашинаны көрүкчүлөрүн көрүп турары.

Герман Демократтыг Республиканын станок тудуунуң бүдүрүлгелери металл кезер яны-бүрү хевириниң станоктарың бүдүрүп үндүрүп турар. Оң талакы чурукта: Карл-Маркстад хоорайда станок тудуунуң заводунуң кылганы станоктар. Чуруу Центральбийлини.

